

Claudio Monteverdi (1567-1643)

Il ritorno d'Ulisse in patria

Tragèdia amb final feliç, en pròleg i tres actes,
amb llibret de Giacomo Badoaro (1602-1654)
basat en l'*Odissea* d'Homer

Personatges:

Fragilitat humana, *tenor*

Temps, *baix*

Fortuna, *mezzosoprano*

Amor, *soprano*

Ulisse, *tenor*

Penelope, *contralt*

Telemaco, *tenor*

Melanto, *soprano*

Eumete, *tenor*

Eurimaco, *tenor*

Ericlea, *contralt*

Giunone (Juno), *mezzosoprano*

Minerva, *mezzosoprano*

Nettuno (Neptú), *baix*

Giove (Júpiter), *tenor*

Anfinomo, *baríton*

Pisandro, *contratenor*

Antinoo, *baix*

Iro, *tenor*

SINFONIA

SIMFONIA

PROLOGO

PRÒLEG

L'UMANA FRAGILITÀ

Mortal cosa son io,

fattura umana.

Tutto mi turba,

un soffio sol m'abbatte,

FRAGILITAT HUMANA

Soc un ésser mortal

de naturalesa humana.

Tot em pertorba,

una simple alenada em fa caure,

*il tempo, che mi crea,
quel mi combatte.*

IL TEMPO

*Salvo è niente
dal mio dente.
Ei rode,
ei gode.
Non fuggite, o mortali,
ché, se ben zoppo, ho l'ali.*

L'UMANA FRAGILITÀ

*Mortal cosa son io,
fattura umana,
senza periglio
in va ricerca loco,
ché frale vita
è di Fortuna un gioco.*

LA FORTUNA

*Mia vita son voglie,
le gioie, le doglie.
Son cieca, son sorda
non vedo, non odo.
Ricchezze, grandezze
dispenso a mio modo.*

L'UMANA FRAGILITÀ

*Mortal cosa son io,
fattura umana.
Al Tiranno d'Amor
serva sen giace
la mia fiorita età,
verde e fugace.*

AMORE

*Dio de' Dèi feritor,
mi dice il mondo Amor.
Cieco saettator, alato, ignudo,
contro il mio stral non val difesa o
scudo.*

L'UMANA FRAGILITÀ

*Misera, son ben io,
fattura umana,
creder a ciechi e zoppi
è cosa vana.*

IL TEMPO

Per me fragile

LA FORTUNA

Per me misero

AMORE

Per me torbido

i el temps, que m'ha creat,
igualmente em combat.

TEMPS

Res no s'escapa
de les meves dents,
que roseguen,
que gaudeixen.
No fugiu, mortals,
perquè, encara que coix, tinc ales.

FRAGILITAT HUMANA

Soc un ésser mortal
de naturalesa humana.
Busco en va
un indret on protegir-me,
que la meva fràgil existència
no és més que un joc de la Fortuna.

FORTUNA

La meva vida són els desigs,
les alegries, les penes.
Soc cega, soc sorda
no veig, no sento.
Riqueses i grandeses
reparteixo segons la meva voluntat.

FRAGILITAT HUMANA

Soc un ésser mortal
de naturalesa humana.
El tirànic Amor
es delecta sense descans
en els meus anys florits,
verds i fugaços.

AMOR

Soc el déu que fereix els propis déus,
el món em diu Amor.
Cec arquer, alat, nu,
contra les meves fletxes
no valen defensa o escut.

FRAGILITAT HUMANA

Soc mísera,
la meva naturalesa és humana.
Creure en cecs i coixos
és cosa vana.

TEMPS

Faré l'home fràgil

FORTUNA

Jo el faré desventurat

AMOR

Serà insegur per causa meva

TUTTI

Quest'uom sarà.

IL TEMPO

Il Tempo ch'affretta

LA FORTUNA

Fortuna ch'alletta

AMORE

Amor che saetta

TUTTI

Pietate non ha.

Fragile, misero, torbido

quest'uom sarà.

ATTO I

Nella reggia.

PENELOPE

Di misera Regina

non terminati mai dolenti affanni!

L'aspettato non giunge,

e pur fuggono gli anni;

la serie del penare è lunga, ah! troppo,

a chi vive in angoscie il tempo è zoppo.

Fallacissima speme,

speranze non più verdi ma canute,

all'invecthiato male

non promettete più pace o salute.

Scorsero quattro lustri

dal memorabil giorno,

in cui con sue rapine,

il superbo Troiano

chiamò l'alta sua patria alle ruine.

A ragion arse Troia,

poiché l'Amore impuro

ch'è un delitto di foco,

si purga con le fiamme.

Ma ben contro ragione per l'altrui fallo

condannata innocente,

dall'altrui colpe io sono

l'afflitta penitente.

Ulisse accorto, e saggio,

tu, che punir gli adulteri ti vanti,

aguzzi l'armi e susciti le fiamme

per vendicar gli errori

d'una profuga greca; e intanto lasci

la tua casta consorte

fra i nemici rivali,

in dubbio dell'onore, in forse a morte.

TOTS

Aquest home serà.

TEMPS

El Temps que corre

FORTUNA

La Fortuna que sedueix

AMOR

L'Amor que fereix

TOTS

Sense pietat.

Fràgil, desventurat, insegur,

aquest home serà.

ACTE I

Al palau.

PENELOPE

Els dolorosos afanys

d'una reina infortunada són infinits!

Aquell qui tan espero, no torna,

i així van passant els anys.

Llarg seria enumerar les meves penes:

per qui viu en l'angoixa, el temps és coix.

Esperança enganyosa,

ja no floreixes sinó que, canosa,

ja no promets pau ni consol

als meus vells mals.

Han passat vint anys

des del dia memorable en què,

amb el seu rapte,

el superb troià

va dur la seva pàtria a la ruïna.

Amb raó cremà Troia,

perquè l'Amor impur

que és un delicte de foc,

es purga amb flames.

Però és injust que, per culpa d'un altre,

jo estigui condemnada essent innocent.

Pateixo una penitència

que no mereixo!

Ulisse astut i savi,

tu que castigues l'adulteri,

esmoles les armes i aties les flames

per venjar l'error

d'una pròfuga grega; i mentrestant

abandones la teva casta esposa

a mercè d'enemics rivals,

posant en perill el seu honor i inclús la vida.

*Ogni partenza attende
desiato ritorno,
tu sol del tuo tornar perdesti il giorno.*

*ERICLEA
Infelice Ericlea,
nutrice sconsolata,
compiangi il duol de la regina amata.*

*PENELOPE
Non è dunque per me varia la sorte?
Cangiò forse fortuna
La volubile ruota in stabil seggio?
E la sua pronta vela,
ch'ogn'uman caso porta
fra l'incostanza a volo,
sol per me non raccoglie un fiato solo?
Cangia per altri pur l'aspetto in cielo
le stelle erranti e fisse.
Torna, deh, torna Ulisse!
Deh, torna Ulisse!
Penelope t'aspetta.
L'innocente sospira,
piange l'offesa, e contro
il tenace offensor né pur s'adira.
All'anima affannata
porto le sue discolpe
acciò non resti
di crudeltà macchiato,
ma, fabbro de' miei danni incolpo il fato.
Così, per tua difesa,
col destino, col cielo,
fomento guerra, e stabilisco risse.
Torna, deh, torna Ulisse!*

*ERICLEA
Partir senza ritorno
non può Stella influir,
non è partir,
ahi, che non è partir.*

*PENELOPE
Torna il tranquillo al mare,
torna il Zeffiro al prato,
l'Aurora mentre al sol fa dolce invito
è un ritorno del dì ch'è pria partito.
Tornan le brine in terra,
tornano al centro i sassi,
e, con lubrici passi
torna all'oceano il rivo.
L'uomo qua giù, ch'è vivo
lunge da' suoi principì,
porta un'alma celeste e un corpo frale.
Tosto more il mortale,
e torna l'alma in cielo,
e torna il corpo in polve*

*Tota partença comporta
un anhelat retorn.
Només tu, del teu retorn, n'has oblidat el dia.*

*ERICLEA
Ericlea infeliç,
dida inconsolable,
comparteix el dolor de la reina estimada.*

*PENELOPE
No canviarà doncs, la meva sort?
No ha canviat potser Fortuna
la roda voluble del destí?
I les seves veles inflades
que a cada humà porten
capritxosament consol,
no recullen per a mi el millor vent?
Per als altres canvien d'aspecte
les estrelles fugaces i les que no ho són.
Torna, oh, torna Ulisse!
Oh, torna Ulisse!
Penelope t'està esperant.
L'innocent sospira,
plora l'ofensa, i contra
el tenaç ofensor ni tan sols s'enfada.
A la meva ànima demano disculpes
perquè no t'acusin de cruel
i al destí culpo dels meus mals.
Per defensar-te,
lluïto contra el destí i el cel.
Per tant, en la teva defensa,
contra el destí, contra el cel,
provoco guerres i soluciono baralles.
Torna, oh, torna Ulisse!*

*ERICLEA
En un viatge sense retorn,
els astres no hi poden influir,
no hauria d'haver partit,
ai, no hauria d'haver partit.*

*PENELOPE
La calma torna al mar,
i el zèfir retorna al prat,
l'Aurora acull els raigs del sol
i revifa el dia que la nit ha fet marcir.
Les rosades tornen als camps,
les pedres tornen als cimals,
i els sinuosos rius
flueixen vers l'oceà.
Aquí l'home, que és viu
lluny dels seus orígens divins,
posseeix ànima celestial i un cos perible.
Aviat mor el mortal,
i l'ànima retorna al cel,
i el seu cos a la pols,*

*dopo breve soggiorno.
Tu sol del tuo tornar
perdesti il giorno.
Torna, ché mentre porti empie dimore
al mio fiero dolore
veggo del morir mio l'ore prefisse.
Torna, deh, torna Ulisse!*

MELANTO

*Duri e penosi
son gli amorosi
fieri desir;
ma alfin son cari,
se prima amari,
gli aspri martir;
Ché s'arde un cor,
è d'allegrezza un foco,
né mai perde in amor
chi compie il gioco.
Chi pria s'accende
procelle attende
da un bianco sen,
ma corseggiando
trova in amando
porto seren.
Si piange pria,
ma alfin la gioia ha loco,
né mai perde in amor
chi compie il gioco.*

EURIMACO

*Bella Melanto mia,
graziosa Melanto
il tuo canto è un incanto,
il tuo volto è magia.
Bella Melanto mia,
è tutto laccio in te ciò ch'altri amмага;
ciò che laccio non è, fa tutto piaga.*

MELANTO

*Vezzoso garruletto,
oh, come ben tu sai
ingemmar le bellezze,
illustrar a tuo pro
d'un volto i rai.
Lieto vezzeggia pur
le glorie mie
con tue dolci bugie.*

EURIMACO

*Bugia sarebbe, s'io
lodando non t'amassi,
ché il negar d'adorar
confessata deità
è bugia d'empietà.*

*després d'una breu existència.
Només tu, del teu retorn,
n'has oblidat el dia.
Torna, perquè mentre perllongues
el meu patiment
veig acostar-se l'hora de la meva mort.
Torna, oh, torna Ulisse!*

MELANTO

*Durs i penosos
són els ferotges
designis de l'amor;
però a la fi és benivolgut,
si primer estimes,
tan cruel martiri;
si el cor es consumeix,
les seves flames són de joia.
En l'amor, mai perd
qui juga les seves cartes.
Qui primer s'encén
és qui suporta
al pit la tempesta,
però al llarg del camí,
estimant trobarà
un port segur.
Comença amb plors
però acaba amb alegria
en l'amor, mai perd
qui juga les seves cartes.*

EURIMACO

*Bella Melanto meva,
delicada Melanto,
el teu cant és encisador,
el teu rostre és màgia pura.
Bella Melanto meva,
com em sedueix de tu el que altres amaguen;
i quant mal em fa quan coqueteges...*

MELANTO

*Bell adulator,
amb quanta delicadesa
celebres la bellesa,
i ornes en profit teu
la mirada d'un rostre.
Segueix delectant
les meves glòries
amb les teves dolces mentides.*

EURIMACO

*Seria mentida, si jo lloant-te
no t'estimés,
negar que adoro
una deessa com tu
seria mentida i impietat.*

MELANTO, EURIMACO
*De' nostri amor concordi
sia pur la fiamma accesa
ch'amato, il non amar arreca offesa,*

MELANTO, EURIMACO
*Dolce mia vita, mia vita sei!
Lieto mio bene, mio ben sarai!
Nodo si bel non di disciolga mai!*

MELANTO
*Come il desio m'invaglia,
Eurimaco mia vita,
Senza fren, senza morso
dar nel tuo sen alle mie gioie il corso!*

EURIMACO
*Oh, come volentieri
cangerei questa Reggia in un deserto
ove occhio curioso
a veder non giungesse i nostri errori!*

MELANTO, EURIMACO
*Ché ad un focoso petto
il rispetto è dispetto.*

Nettuno sorge dal mare, poi Giove.

NETTUNO
*Superbo è l'uom, ed è del suo peccato
Cagion, benché lontana, il Ciel cortese,
Facile, ah, troppo in perdonar l'offese.
Fa guerra col destin, pugna con fato,
tutt'osa, tutt'ardisce,
l'umana libertade,
indomita si rende,
e l'arbitrio dell'uom
col Ciel contende.
Ma se Giove benigno
i trascorsi dell'uom troppo perdona,
tenga egli a voglia sua nella gran destra
il fulmine ozioso,
tengalo invendicato.
Ma non soffra Nettuno
col proprio disonor
l'uman peccato.*

GIOVE
*Gran Dio de' salsi flutti,
che mormori e vaneggi
contro l'alta bontà del Dio sovrano?
Mi stabili per Giove
la mente mie pietosa*

MELANTO, EURIMACO
Del nostre mutu amor
s'encengui la flama,
perquè, fóra una ofensa no estimar essent
estimat.

MELANTO, EURIMACO
La meva dolça vida, ets la meva vida!
Bell amor, el meu amor seràs!
Un lligam tan bonic no es desfaci mai!

MELANTO
Com m'impulsa el desig,
Eurimaco vida meva,
sense fre, sense contenció
a donar curs en el teu pit a les meves alegries!

EURIMACO
Oh, de bon grat
convertiria aquest Palau en un desert
on l'ull curiós
no pogués espigar les nostres quimeres!

MELANTO, EURIMACO
Doncs en un amor ardent
la contenció és suplici.

Nettuno sorgeix del mar, després Giove.

NETTUNO (NEPTÚ)
L'orgull és la causa del pecat de l'home,
i encara que llunyà, el cel tendeix fàcilment
a perdonar les ofenses.
Fa la guerra amb el destí, lluita contra la
fortuna,
a tot s'atreveix i a tots desafia,
la llibertat humana,
es creu inalienable,
i gosa enfrontar-se
a la voluntat del cel.
Giove és massa benigne
i sempre perdona
les provocacions de l'home.
Si ho desitja, que mantingui ociós el llamp
en la seva mà dreta.
Però que no pateixi Nettuno,
la deshonra,
del pecat dels humans!

GIOVE (JÚPITER)
Gran déu dels efluvis marins,
què murmures
contra la bondat del déu sobirà?
Soc Giove, més conegut
per la meva ànima pietosa

*più ch'armata la mano.
Questo fulmine atterra,
la pietà persuade,
fa adorar la pietade,
ma non adora più chi cade a terra.
Ma qual giusto desio d'aspra vendetta
furioso ti move
ad accusar l'alta bontà di Giove?*

*NETTUNO
Vergogna e non pietade
comanda il perdonar fatti si rei.
Così di nome solo
son divini gli dèi?*

*GIOVE
Non sien discare al Ciel le tue vendette,
ché comune ragion ci tien'uniti;
puoi da te stesso castigar gl'arditi.*

(Feaci in nave)

*FEACI
In questo basso mondo
l'uomo può quanto vuol.
Tutto fa,
ch'il Ciel del nostro oprar
pensier non ha.*

*NETTUNO
(cangia la nave in un scoglio)
Ricche d'un nuovo scoglio
sien quest'onde fugaci.
Imparino i Feaci in questo giorno
che l'umano viaggio,
quand'ha contrario il Ciel,
non ha ritorno.*

*ULISSE
(si sveglia dal sonno)*

*Dormo ancora, o son desto?
Che contrade rimiro,
e che terren calpesto?
Dormo ancora, o son desto?
Chi fece in me, chi fece
il sempre dolce e lusinghevol sonno
ministro de' tormenti?
chi cangiò il mio riposo in ria sventura?*

*Qual deità de' dormienti ha cura?
O sonno, o mortal sonno,
fratello della morte altri ti chiama!
Solingo, e trasportato
deluso ed ingannato,
ti conosco ben io padre d'errori!*

*que per la meva mà armada.
Aquest llamp aterra,
però la pietat persuadeix
i engendra misericòrdia.
Qui ha estat destruït, no pot ja adorar.
Però quin desig d'aspra venjança
et mou furiós
a acusar l'alta bondat de Giove?*

*NETTUNO
Venjança i no pietat
exigeixen aquests fets punibles!
Que potser només de nom
els déus són divins?*

*GIOVE
El cel no s'oposa a la teva venjança,
ja que una mateixa causa ens uneix.
Pots castigar tu mateix els agosarats.*

(Feacis al vaixell)

*FEACIS
En aquest vil món
l'home acaba fent el que vol.
L'home pot fer-ho tot,
el cel no intervé
en les seves accions.*

*NETTUNO
(converteix el vaixell en una roca)
Que les ones fugisseres
s'ornin amb un nou escull!
Que els feacis aprenguin avui
que el viatge humà,
quan és contrari al cel,
no té retorn.*

*ULISSE
(desperta del seu somni)*

*Dormo encara o estic despert?
Quines terres contemplo,
quin sòl trepitjo?
Dormo encara o estic despert?
Qui va convertir
el meu dolç i plaent somni
en un missatger de turments?
Qui ha transformat el meu descans en
desventura?
Quin déu protegeix els dorments?
Oh, mortal somni humà!
Més d'un t'anomena germà de la mort!
Sol i embogit,
decebut i enganyat,
et conec bé, pare dels errors!*

*Pur, degli errori miei son io la colpa,
ché se l'ombra è del sonno
sorella o pur compagna,
chi si confida all'ombra,
perduto alfin,
contro ragion si lagna.
O dèi sempre sdegnati,
numi non mai placati,
contro Ulisse, che dorme, anco severi,
vostri divini imperi
contro l'uman voler sien fermi e forti,
ma non tolgano, ahimè, la pace ai morti.
Feaci ingannatori!
Voi pur mi prometteste
di ricondurmi salvo
in Itaca mia patria
con le ricchezze mie, co' miei tesori.
Feaci mancatori,
or non s'come,
ingrati, mi lasciaste
in questa riva aperta,
su spiaggia erma e deserta,
misero abbandonato.
E vi porta fastosi
e per l'aure e per l'onde
così enorme peccato!
Se puniti non son sì gravi errori,
lascia Giove, deh, lascia
de' fulmini la cura,
Ché la legge del caso è più sicura.
Sia delle vostre vele,
falsissimi Feaci,
sempre Borea nemico,
e se qual piuma al vento
o scogli in mare,
le vostre infide navi
leggere agli aquiloni,
all'aure gravi!*

(Minerva in abito da pastorello)

MINERVA

*Cara e lieta gioventù,
che disprezza empio desir,
non dà a lei noia o martir
ciò che viene, e ciò che fu.*

ULISSE

(fra sé)

*Sempre l'uman bisogno il Ciel soccorre.
Quel giovinetto tenero negl'anni,
mal pratico d'inganni,
forse ch'il mio pensier farà contento,
ché non ha frode in seno
chi non ha pelo al mento.*

Dels meus errors, tan sols jo en soc responsable,
car si la foscor és companya del son,
germana o companya,
qui es refia de les ombres,
i s'acomoda en el seu regne,
es lamenta en va.
Oh déus sempre iracunds,
divinitats mai apaivagades,
sou severes contra Ulisse, fins quan dorm!
El vostre poder diví
contra la voluntat humana és ferm i fort,
però no pertorbeu, ai, la pau dels morts.
Feacis mentiders!
Vàreu prometre dur-me
sa i estalvi
a Ítaca, la meva pàtria,
amb les meves riqueses i els meus tresors!
Feacis ingrats,
com heu estat capaços
d'abandonar-me
en aquesta platja deserta,
erma i solitària,
com si fos un miserable!
I seguir navegant com si res
per l'aire i per les aigües,
malgrat aquest enorme pecat?
Si tals errors segueixen impunes,
oh, Giove, oblida el teu llamp,
que les lleis de l'atzar
són més segures!
Que Borees sigui de les vostres veles,
falsos feacis,
sempre enemic!
I com una ploma al vent
o com roques al mar,
els vostres vaixells traïdors
siguin joguines per als esculls
i pedres per als vents!

(Minerva disfressada de pastor)

MINERVA

*Alegre i dolça joventut
que menysprees el desig impur
i el passat i el futur
no li provoca cap inquietud.*

ULISSE

(a part)

*El cel sempre socorre els humans.
Aquell tendre jovenet,
i per tant poc maliciós,
podria alegrar els meus pensaments,
que la falsedat no creix en l'ànima
de qui no té pèl a la barbeta.*

MINERVA

*Giovinezza è un bel tesoro
che fa ricco in gioia un sen.
Per lei zoppo il tempo vien,
per lei vola alato Amor.*

ULISSE

*Vezzoso pastorello,
deh, sovviemi un perduto
di consiglio e d'aiuto,
e dimmi pria di questa spiaggia
e questo porto il nome.*

MINERVA

*Itaca è questa in sen di questo mare,
porto famoso e spiaggia
felice, avventurata.
Faccia gioconda e grata
a sì bel nome fai.
Ma tu come venisti e dove vai?*

ULISSE

*Io greco sono ed or di Creta io vengo
per fuggir del castigo
d'omicidio eseguito.
M'accolsero i Feaci
e m'han promesso
in Elide condurmi.
Ma dal cruccioso mar, dal vento infido
fummo a forza cacciati in questo lido.
Sin qui, pastor, ebbi nemico il caso.
Ma sbarcato al riposo
per veder quieto il mar,
secondi i venti,
colà m'addormentai sì dolcemente,
ch'io non udii né vidi
de' Feaci crudeli
la furtiva partenza,
ond'io rimasi
con le mie spoglie
in su l'arena ignuda
isconosciuto e solo.
E il sonno che partì
lasciommi il duolo.*

MINERVA

*Ben lungamente addormentato fosti,
ch'ancor ombre racconti e sogni narri.
È ben accorto Ulisse,
ma più saggia è Minerva.
Tu dunque, Ulisse, i miei precetti osserva.*

ULISSE

*Chi crederebbe mai
la deità vestite in uman velo!*

MINERVA

*La joventut és un tresor preciós
que omple d'alegria el cor.
El temps camina lentament per a ells,
mentre per a ella l'alat Amor vola.*

ULISSE

*Formós pastor,
ah, socorre un viatger
extraviat i desconsolat,
digues el nom d'aquesta platja
i d'aquest port.*

MINERVA

*Ítaca és aquesta terra banyada pel mar,
famós port i
riba venturosa.
Et mostres alegre
en sentir aquest nom.
Però com has arribat i on vas?*

ULISSE

*Soc grec i ara vinc de Creta
escapant d'un càstig
per un crim que vaig cometre.
Els feacis em van acollir
i em van prometre
que em durien a l'Hèlade.
Però el mar enfadat i el vent traïdor
ens van dur a la força fins a aquesta riba.
Fins ara, pastor, l'atzar era el meu enemic.
Vam desembarcar per descansar
per veure el mar en calma,
i els vents tranquils,
allà em vaig adormir tan dolçament,
que no vaig sentir ni veure
que els cruels feacis
marxaven furtivament.
Aquí em vaig quedar
amb algunes pertinences
sobre la platja deserta
abandonat i sol.
I quan el son m'abandonà
va arribar el dolor.*

MINERVA

*Molt de temps has dormit,
i encara veus ombres i records somnis.
Ulisse és astut,
però més sàvia és Minerva.
Així doncs, Ulisse, segueix les meves ordres.*

ULISSE

*Qui ho diria!
Les divinitats prenen forma humana!*

*Si fanno queste mascherate in Cielo?
Grazie ti rendo, o protettrice dea!
Ben so che per tuo amore
furon senza periglio i miei pensieri.
Or consigliato seguo i tuoi saggi consigli.*

MINERVA

*Incognito sarai,
non conosciuto andrai
sinché tu vegga
dei Proci tuoi rivali
la sfacciata baldanza.
Di Penelope casta
l'immutabil costanza.*

ULISSE

Oh fortunato Ulisse!

MINERVA

(ad Ulises)

*Tu d'Aretusa al fonte in tanto vanne,
ove il pastor Eumete,
tuo fido antico servo,
custodisce la gregge;
ivi m'attendi
in sin che pria di Sparta
io ti conduca
Telemaco tuo figlio;
poi d'eseguir t'appresta
il mio consiglio.*

ULISSE

*O fortunato Ulisse!
Fuggi dal tuo dolor
l'antico error,
lascia il pianto,
dolce canto
dal tuo cor lieto disserra.
Non si disperi più
mortale in terra.
O fortunato Ulisse!
Cara vicenda
si può soffrir,
or diletto, or martir,
or pace, or guerra,
non si disperi più
mortale in terra.*

(Reggia)

PENELOPE

*Donate un giorno, o dèi,
contento a' desir miei!*

Aquestes mascarades es fan al cel?
T'estic agraït, deessa protectora!
Sé prou bé que pel teu amor
els meus pensaments van ser guiats.
Ara, seguiré els teus savis consells.

MINERVA

*Viatjaràs d'incògnit
perquè passant inadvertit
podràs comprovar tu mateix
la insolència descarada
dels prínceps rivals.
I veuràs també de Penelope
la immutable castedat.*

ULISSE

Afortunat Ulisse!

MINERVA

(a Ulisse)

*Tu ves a la font d'Aretusa,
on el pastor Eumete,
el teu antic i fidel servent,
guarda el seu ramat.
Espera'm allà
fins que d'Esparta
jo torni amb
el teu fill Telemaco.
Afanya't a seguir
les meves instruccions.*

ULISSE

*Oh, afortunat Ulisse!
Oblida el dolor
de les dissorts del passat!
Deixa de lamentar-te
i permet que dolços cants
inundin el teu cor.
Que no desesperi
cap mortal més en aquesta terra
Oh, afortunat Ulisse!
Accepta la vida tal com és:
pots patir
alegries i penes,
ara en pau, ara en guerra.
Que mai no desaparegui
l'esperança dels mortals.*

(Palau)

PENELOPE

*Concediu almenys un dia, oh déus,
satisfacció als meus desitjos!*

MELANTO

*Cara amata regina,
regina avveduta e prudente!
Prudente, per tuo sol danno sei.
Men saggia io ti vorrei,
A che sprezzi gli ardori
dei viventi amatori
per attender conforti
dal cenere de' morti?
Non fa torto chi gode a chi è sepolto.
L'ossa del tuo marito
estinto, incenerito,
del tuo dolor non san poco né molto.
E chi attende pietà da un morto è stolto.
La fede e la costanza
son preclare virtù; le stima amante
vivo, e non l'apprezza
perché de' sensi privo
un uom che fu. D'una memoria grata s'appagano i
defunti,
stanno i vivi coi vivi in un congiunti.
Un bel viso fa guerra.
Il guerriero costume al morto spiace,
ché non cercan gli stinti altro che pace.
Langue sotto i rigori
de' tuoi sciapiti amori
la più fiorita età,
ma vedova beltà di te si duole,
ché dentro a' lunghi pianti
mostrì sempre in Acquario un sì bel sole.
Ama, dunque, ché d'amore
dolce amica è la beltà:
dal piacer il tuo dolore
saettato caderà.*

PENELOPE

*Amor è un idol vano,
amor è un vagabondo nume,
amor all'incostanze sue non mancan piume.
Del suo dolce sereno
è misura il baleno.
Non dee di nuovo amar
chi misera penò.
Torna stolta a penar
chi prima errò.*

(boscareccia)

EUMETE

*Come, oh, mal si salva un regio amante
da sventure e da mali!
Meglio i scettri regali,
che i dardi de' pastor, imperla il pianto.
Colli, campagne e boschi,
se stato uman felicità contiene,
in voi s'annida il sospirato bene.*

MELANTO

*Molt estimada reina,
reina sàvia i prudent!
La teva prudència és causa dels teus mals.
Preferiria que fossis menys sàvia.
Per què menysprees
l'ardor d'un amant viu
i esperes consol en els difunts?
Qui gaudeix de la vida
no fa mal al que jeu dins la tomba.
Els ossos del teu espòs
mort i enterrat,
del teu dolor, en saben poc o molt.
I és de necis esperar pietat dels difunts.
La fidelitat i la constància
són virtuts que aprecia
un amant viu,
però no les veuen els morts.
Els difunts es conformen
amb el record, mentre els vius
s'uneixen amb els vius.
Un rostre bell anhela la guerra,
mentre els difunts no tenen l'impuls guerrer,
perquè no busquen més que la pau.
Languideixen sota el rigors
dels teus tristos amors
els teus anys florits,
però bellesa de la teva viudetat pateix,
perquè darrere les llargues llàgrimes
un formós sol s'amaga.
Estima, doncs, car la bellesa
és la dolça amiga d'Amor.
Estima i el teu sofriment s'acabarà,
ferit per la sageta del plaer.*

PENELOPE

*Amor és un déu voluble,
Amor és un déu vagabund,
d'Amor, la inconstància és ben coneguda.
La seva dolça calma
es mesura amb el llamp.
No ha de tornar a estimar
qui, mísera, adés sofrí.
Torna a patir
el neci que abans va errar.*

(zona boscosa)

EUMETE

*Oh, ni tan sols un amant reial
està lliure de desventures i mals!
El ceptre reial coneix les mateixes llàgrimes
que el gaiato del pastor.
Turons, camps i boscos,
si l'home desitja conèixer la felicitat,
haurà de saber què s'hi amaga.*

*Erbosi prati, in voi
nasce il fior del diletto,
frutto di libertade in voi si coglie,
son delizie dell'uom le vostre foglie.*

IRO

*Pastor d'armenti può
prati e boschi lodar,
avvezzo nelle mandre a conversar.
Quest'erbe che tu nomini
sono cibo di bestie,
e non degli uomini.
Colà tra regi io sto,
tu fra gli armenti qui;
tu godi e tu conversi tutto il dì
amicizie selvatiche,
io mangio i tuoi compagni,
pastor, e le tue pratiche.*

EUMETE

*Iro, gran mangiatore,
Iro, divoratore!
Iro, loquace,
mia pace non perturbar,
corri, corri a mangiar!
Corri, corri a crear!*

EUMETE

*D'Ulisse generoso
fu nobile intrapresa
lo spopolar, l'incenerir cittadi.
Ma forse il Cielo, irato
nella caduta del troiano regno,
volle la vita sua
per vittima al suo sdegno.*

(Entra Ulisse in sembianza di vecchio.)

ULISSE

*Se del nomato Ulisse
tu vegga in questo giorno
desiato il ritorno,
accogli questo vecchio
povero ch'ha perduto
ogni mortal aiuto.
Nella cadente età,
nell'aspra sorte,
gli sia tua pietà
scorta alla morte.*

EUMETE

*Ospite mio sarai,
cortese albergo avrai.
Sono i mendici
favoriti del Ciel,
di Giove amici.*

Prats verds, en vosaltres
hi neix la flor de la benaurança,
s'hi recull el fruit de la llibertat,
les teves fulles són les delícies dels homes.

IRO

Un pastor pot lloar prats i boscos,
perquè acostuma a conversar
amb els seus ramats.
Les herbes que tu anomenes
són pastura per als animals,
i no pas per als homes.
Jo visc entre reis,
i tu converses aquí amb els ramats;
gaudeixes i converses tot el dia
amb amics salvatges,
jo devoro els teus companys,
i el fruit del teu treball.

EUMETE

Iro, gran golafre,
Iro, devorador!
Iro, poca-solta,
no alteris la meva pau,
corre, ves a menjar!
Corre, ves i rebenta!

EUMETE

D'Ulisse
les noves gestes foren
incendiar i devastar ciutats.
Tal vegada el cel, irat
per la caiguda de Troia,
va exigir el seu cap
com a víctima de la seva còlera.

(Entra Ulisse amb aspecte d'ancià.)

ULISSE

Si de l'anomenat Ulisse
vols veure el dia
del seu anhelat retorn,
acull aquest pobre vell
que està davant teu,
que ha perdut tot ajut humà.
En els seus darrers dies,
en el destí amarg,
la teva pietat li serveixi de guia
fins a la mort.

EUMETE

Seràs el meu hoste,
un sostre confortable et donaré.
Són els captaires
favorits del cel,
i protegits de Giove.

ULISSE

*Ulisse, Ulisse è vivo,
la patria lo vedrà!
Penelope l'avrà!
Ché il fato non fu mai d'affetto privo:
maturano il destin le sue dimore,
credilo a me, pastore.*

EUMETE

*Come lieto t'accoglio,
mendica deità!
Il mio lungo cordoglio
da te vinto cadrà.
Seguimi, amico pur,
riposo avrai sicur.*

ATTO II

Telemaco e Minerva sul carro.

TELEMACO

*Lieto cammino,
dolce viaggio!
Passa il carro divino
come che fosse un raggio.*

MINERVA, TELEMACO

*Gli dèi possenti
navigan l'aure,
solcano i venti.*

MINERVA

*Eccoti giunto alle paterne ville,
Telemaco prudente.
Non ti scordar giammai de' miei consigli,
ché, se dal buon sentier travia la mente,
incontrerai perigli.*

TELEMACO

*Periglio invan mi guida
se tua bontà m'affida.*

EUMETE

*O gran figlio d'Ulisse,
è pur ver che tu torni
a serenar della tua madre i giorni?
O gran figlio d'Ulisse,
e pur sei giunto alfine
di tua casa cadente
a riparar l'altissime ruine.
Fugga il cordoglio e cessi il pianto.*

EUMETE

Questo che tu qui miri

ULISSE

*Ulisse, Ulisse és viu,
la pàtria ho veurà!
Penelope el retrobarà!
Mai la sort fou adversa:
els embats del destí maduren,
creu-me, pastor.*

EUMETE

*T'acullo amb alegria,
oracle mendicant!
La meva profunda aflicció
gràcies a tu s'alleujarà.
Segueix-me, amic meu,
descans segur trobaràs.*

ACTE II

Telemaco i Minerva dalt d'un carro.

TELEMACO

*Alegre camí,
benaurat viatge!
El carro diví passa
com si fos un raig de sol.*

MINERVA, TELEMACO

*Els déus poderosos
naveguen pels aires,
i solquen els vents.*

MINERVA

*Has arribat a la terra paterna,
Telemaco prudent.
No oblidis mai el meu consell,
perquè, si t'allunyes del recte camí,
ensopegaràs amb grans perills.*

TELEMACO

*Cap perill m'amoïna
si em protegeix la teva bondat.*

EUMETE

*Oh gran fill d'Ulisse,
és cert que tornes
per asserenar els dies de la teva mare?
Oh gran fill d'Ulisse,
per fi arribes per reparar
les nobles despulles
de la teva llar en ruïnes.
Que s'allunyi tot dolor i s'aturin els plors!*

EUMETE

Aquest home que veus aquí,

*sopra gli omeri stanchi
portar gran peso d'anni,
e mal involto da ben laceri panni,
egli m'accerta che d'Ulisse il ritorno
fia di poco lontan da questo giorno.*

ULISSE

*Pastor, se nol fia ver, ch'al tardo passo
si trasformi in sepolcro il primo sasso,
e la morte che meco amoreggia d'intorno
ora porti ai miei di l'ultimo giorno.*

EUMETE, ULISSE

*Dolce speme i cor lusinga.
Lieta annunzio ogni alma alletta,
ch'esser paga non puote
alma ch'aspetta.*

TELEMACO

*Vanne tu pur veloce,
Eumete, alla reggia e del mio arrivo
fa ch'avvisata sia
la genitrice mia.*

(Scende dal cielo un raggio di fuoco, sopra il capo d'Ulisse, s'apre la terra e Ulisse si profonda.)

TELEMACO

*Che veggio, ohimé, che miro?
Questa terra vorace i vivi inghiotte,
apre bocche e caverne
d'umano sangue ingorde,
e più non soffre del viatore il passo,
ma la carne dell'uom tranghiotte il sasso?
Che prodigi son questi?
Dunque, patria, apprendesti
a divorar la genti?
Così dunque, Minerva,
alla patria mi doni?
Questa è patria comune,
se di questo ragioni?
Ma se presta ho la lingua,
ho la memoria pigra.
Quel pellegrin ch'or ora
per dar fede a menzogne
chiamò i sepolcri ed invitò la morte,
dal giusto Ciel punito
restò qui seppellito.
Ah, caro padre,
dunque in modo sì strano
m'avvisa il tuo morire
il ciel di propria mano!
Ahi, che per farmi guerra
fa stupori e miracoli la terra!*

que sobre les seves espatlles
duu la feixuga càrrega dels anys,
i que vesteix amb parracs,
assegura que la tornada d'Ulisse
és molt propera.

ULISSE

Pastor, si això no fos cert, que la primera pedra
que trobi en el camí es transformi en tomba
i que la mort faci que aquest sigui el darrer
dels meus dies.

EUMETE, ULISSE

Una dolça esperança omple els cors.
Aquesta bona nova reconforta l'ànima,
però una ànima que sospira
no pot ser feliç.

TELEMACO

Vés, doncs, de pressa,
Eumete, al palau!
I anuncia la meva arribada
a la meva mare.

(Un raig de foc baixa del cel, sobre el cap d'Ulisse, la terra s'obre i Ulisse s'enfonsa.)

TELEMACO

Què veig, ai, què veig?
Aquesta terra voraç s'empassa els vius,
obre abismes
assedegats de sang,
i no suporta el pas del viatger.
És que la carn humana alimenta les pedres?
Quins prodigis són aquests?
Per ventura, oh pàtria,
has après a devorar la gent?
Aleshores, Minerva,
és així com m'entregues a la pàtria?
Aquesta és la pàtria comuna
si així em tractes?
Però si la meua llengua és tenaç,
la meua memòria no oblida.
El pelegrí que a totes hores
ha convidat la mort
per fer creïbles les seves mentides,
ha estat castigat per la justícia divina
i quedarà aquí sepultat.
Oh, estimat pare,
de quina manera tan estranya
el cel m'anuncia la teua mort
per la seva pròpia mà!
Només per turmentar-me
la terra obra prodigis!

(Ulisse risorge in sua propria forma.)

*Ma che nuovi portenti, ohimé, rimiro?
Fa cambio, fa permuta
con la morte la vita?
Non sia più chi più chiami
questa caduta amara,
se col morir ringiovanir s'impara.*

ULISSE

*Telemaco, convienti
cangiar le meraviglie in allegrezza.
Ché se perdi il mendico, il padre acquisti.*

TELEMACO

*O padre sospirato,
genitor glorioso,
t'inchino, o mio diletto.
Filiale dolcezza
a lagrimar mi sforza.*

ULISSE

*O figlio desiato,
pegno dolce amoroso,
ti stringo al petto.
Paterna tenerezza
il pianto in me rinforza.*

TELEMACO, ULISSE

*Mortal tutto confida, e tutto spera,
ché quando il Ciel protegge,
natura non ha legge,
l'impossibile ancor spesso s'avvera!*

ULISSE

*Vanne, vanne alla madre, va!
Porta alla reggia il piè!
Sarò tosto con te,
ma pria canuto il pel ritornerà.*

(Reggia)

MELANTO

*Eurimaco, la donna
insomma ha un cor di sasso:
parola non la muove,
priego invan la combatte.
Dentro del mar d'amore
sempre tenace ha l'anima:
o di fede o d'orgoglio
in ogni modo è scoglio.
Nemica, o pur amante,
non ha di cera il cor,
ma di diamante.*

(Ulisse ressuscita en la seva pròpia forma.)

Però quin nou miracle veuen els meus ulls?
La mort es transforma
i ell torna a la vida?
Mai més no maleiré
una caiguda tan funesta,
si en morir tornem a rejoyenir així.

ULISSE

Telemaco, et convé
mudar la sorpresa en alegria.
Ja si bé has perdut el captaire, has trobat el
pare.

TELEMACO

Oh pare plorat,
gloriós progenitor,
m'inclino davant teu, estimat.
L'emoció filial
em fa plorar.

ULISSE

Oh fill desitjat,
objecte del meu amor,
t'estrenyo contra el meu pit.
La tendresa paternal
em fa plorar.

TELEMACO, ULISSE

El mortal tot confia i tot ho espera,
perquè quan el cel el protegeix,
la natura no governa,
l'impossible es pot acomplir!

ULISSE

Ves, ves amb la teva mare, ves-hi!
Que els teus peus et portin fins al palau!
Aviat em reuniré amb tu, però abans
he de recuperar l'aparença d'un ancià.

(Palau)

MELANTO

Eurimaco, sens dubte aquesta dona,
té un cor de pedra:
cap paraula no la commou,
cap súplica l'entendreix.
Enmig de l'oceà de l'amor,
la seva ànima es manté inflexible
o és fidelitat o és orgull,
però no cedeix de cap manera.
Enemic, o fins i tot amant,
el seu cor no és de cera,
sinó de diamant.

EURIMACO
E pur udii sovente
la poetica schiera
cantar donna volubile e leggera.

MELANTO
Ho sparso invan parole,
indarno prieghi
per condur la regina a nuovi amori.
L'impresa è disperata:
odia, non che l'amar, l'essere amata.

EURIMACO
Peni chi brama,
stenti chi vuol,
goda fra l'ombre
chi ha in odio il sol.

MELANTO
Penelope trionfa
nella doglia, nel pianto;
fra' piaceri e contenti
vive lieta Melanto.
Ella in pene si nutre,
io fra' dilette
amando mi giocondo:
fra sì vari pensier
più bello è il mondo.

EURIMACO
Godendo, ridendo,
si lacera il duol.

MELANTO
Amiamo, godiamo,
e dica chi vuol.

EURIMACO
I tanmateix sovint he escoltat
les lloances dels poetes
envers la dona voluble i frívola.

MELANTO
En va he pregat perquè la reina
accepti nous amors.
L'empresa és desesperant:
ella detesta igualment
estimar com ser estimada.

EURIMACO
Que pateixi qui ho desitgi,
que llangueixi qui ho vulgui,
i que gaudeixi entre les ombres
els qui avorreixen el sol!

MELANTO
Penelope triomfa
en l'angoixa i en el plor;
entre plaers
visc jo feliç.
Ella s'alimenta de penes,
jo d'alegries
i delectant-me en l'amor:
entre pensaments tan diversos
més plaent és el món.

EURIMACO
Gaudint, rient,
s'acaba el dolor.

MELANTO
Estimem, gaudim,
no importa el que diguin.

Antinoo, Anfinomo, Pisandro, Eurimaco, Penelope. *Antinoo, Anfinomo, Pisandro, Eurimaco, Penelope.*

ANTINOO
Sono l'altre regine
coronate di servi,
e tu d'amanti.
Tributan questi regi
al mar di tua bellezza
un mar di pianti

ANTINOO, PISANDRO, ANFIMONO
Ama dunque, sì, sì,
dunque riama un di, un di.

ANTINOO
Les altres reines
estan envoltades de criats,
i tu d'amants.
Aquests reials enamorats
tributen al mar de la teva bellesa
un mar de llàgrimes.

ANTINOO, PISANDRO, ANFIMONO
Així que estima, sí, sí,
així que obre el teu cor a l'amor, un dia!

PENELOPE

(fra sè)

*Non voglio amar, no, no,
ch'amando penerò.*

ANTINOO, PISANDRO, ANFIMONO

Ama dunque, sì, sì,

Dunque riama un di, un di.

PENELOPE

(fra sè)

*Cari tanto mi sete
quanto più ardenti ardete,
ma non m'appresso
all'amoroso gioco,
che lungi è bel
più che vicino il foco.
Non voglio amar, no, no,
ch'amando penerò.*

PISANDRO

*La pampinosa vite,
se non s'abbraccia al faggio,
l'autun non frutta
e non fiorisce il maggio.
E se fiorir non resta,
ogni mano la coglie,
ogni piè la calpesta.*

ANFIMONO

*Il bel cedro odoroso
vive, se non s'incalma,
senza frutto spinoso;
ma se s'innesta poi
figliano frutti
e fior gli spini suoi.*

ANTINOO

*L'edera che verdeggia,
ad onta anco del verno,
d'un bel smeraldo eterno,
se non s'appoggia, perde
fra l'erbose rovine
il suo bel verde.*

ANTINOO, PISANDRO, ANFIMONO, CORO

Ama dunque, sì, sì,

dunque riama un di, un di!

PENELOPE

*Non voglio amar, non voglio!
Come sta in dubbio un ferro
se fra due calamite
da due parti diverse
egli è chiamato,
così sta in forse il core*

PENELOPE

(a part)

*No vull estimar, no, no,
car estimant sofriré.*

ANTINOO, PISANDRO, ANFIMONO

Així que estima, sí, sí,

així que obre el teu cor a l'amor, un dia!

PENELOPE

(a part)

*Com més ardents sou en l'amor,
més us aprecio.
Però no vull entrar
en el joc de l'amor,
perquè el foc,
com més lluny es troba, millor.
No vull estimar, no, no,
car estimant sofriré.*

PISANDRO

*La pampolosa vinya,
si no abraça el faig,
a la tardor no dona fruits
i no floreix pel maig.
I, si no arriba a florir,
qualsevol mà l'arrenca,
qualsevol peu la trepitja.*

ANFIMONO

*El formós i aromàtic cedre,
si no és empeltat,
viurà sense donar fruits,
però un cop ha estat empeltat,
les seves espines
esdevenen fruits.*

ANTINOO

*L'heura que verdeja
manté a l'hivern
un bell color maragda etern.
Però si no troba on agafar-se, cau,
i entre les males herbes
perd el seu color.*

ANTINOO, PISANDRO, ANFIMONO, COR

Així que estima, sí, sí,

així que obre el teu cor a l'amor, un dia!

PENELOPE

*No vull estimar, no vull!
Igual com un ferro
roman dubtós
entre dos imants,
que l'atrauen per costats oposats
així vacil·la el meu cor*

*nel tripartito amore.
Ma non può amar
chi non sa, chi non può
che piangere e penar.
Mestizia e dolor
son crudeli nemici d'amor.*

*ANFIMONO, PISANDRO, ANTINOO, CORO
All'allegrezze dunque.
al ballo, al canto!
Rallegram la regina:
lieto cor
ad amar tosto s'inchina!*

Eumete e Penelope, i Proci a parte.

*EUMETE
Apportator d'alte novelle vengo.
È giunto, o gran regina,
Telemaco, tuo figlio,
e forse non fia vana
le speme ch'io t'arreo.
Ulisse, il nostro rege,
il tuo consorte è vivo.
E speriam non lontano
il suo bramato arrivo!*

*PENELOPE
Per si dubbie novelle
o s'addoppia il mio male
o si cangia il tenor
delle mie stelle.*

Antinoo, Anfinomo, Pisandro, Eurimaco.

*ANTINOO
Compagni, udiste?
Il nostro vicin rischio mortale,
vi chiama a grandi e risolte imprese.
Telemaco ritorna,
e forse Ulisse.
Questa reggia,
da noi violata e offesa
dal suo signor aspetta,
tarda, bensì,
ma prossima vendetta.*

*ANFIMONO, PISANDRO
Ne han fatto l'opre nostre
inimici d'Ulisse.
L'oltraggiar l'inimico
unqua disdisse.*

*entre tres pretendents.
No pot estimar
qui no en sap,
només pot plorar i sofrir.
La tristesa i el dolor
són cruels enemics de l'amor.*

*ANFIMONO, PISANDRO, ANTINOO, CORO
Obrim pas a l'alegria,
als balls, als cants!
Alegrem la nostra reina!
Un cor és felix
quan s'obre a l'amor!*

Eumete i Penelope, i pretendents a part.

*EUMETE
Us porto bones noves!
Gran sobirana,
el teu fill Telemaco ha tornat.
I potser no serà vana
l'esperança que Ulisse,
el nostre monarca
i espòs teu, visqui encara
i el seu retorn
sigui imminent.*

*PENELOPE
Aquesta nova incerta
ha de duplicar el meu mal
o bé canviar el curs
de la meva existència.*

Antinoo, Anfinomo, Pisandro, Eurimaco.

*ANTINOO
Ho heu sentit, companys?
L'amenaça d'un perill mortal
ens crida a grans gestes.
Telemaco ha tornat,
i potser també Ulisse.
Aquest palau
deshonrat per nosaltres
espera la venjança,
malgrat tardana,
del seu senyor.*

*ANFIMONO, PISANDRO
Les nostres obres
ens han fet enemics d'Ulisse.
I res no ens impedeix
d'ultratjar l'enemic!*

ANTINOO

*Dunque l'ardir s'accresca,
e pria ch'Ulisse arrivi,
Telemaco vicin togliam dai vivi!*

ANFIMONO, PISANDRO, ANTINOO

*Si, si, de' grandi amori,
sono figli i gran sdegni.
Quel fere i cori
e quest'abbate i regni!*

(Qui vola sopra il capo dei Prodi un'aquila.)

EURIMACO

*Chi dall'alto n'ascolta
or ne risponde, amici:
mute lingue del Ciel sono gli auspici.
Mirate, ohimé, mirate
del gran Giove l'augello.
Ne predice rovine,
ne promette flagello!
Muova al delitto il piede
chi giusto il Ciel crede.*

PISANDRO, ANFIMONO, ANTINOO

*Crediam al minacciar
del ciel irato,
che chi non teme il cielo,
raddoppia il suo peccato!*

ANTINOO

*Dunque, prima che giunga
il filiale soccorso,
per abbatter quel core
facciam ai doni almen grato ricorso,
perché ha la punta d'or
la stral d'Amore.*

ANFIMONO, PISANDRO, ANTINOO

*Amor è un'armonia,
sono canti i sospiri,
ma non si canta ben
se l'or non suona:
non ama chi non dona.*

Boscareccia. Minerva in abito maestro.

MINERVA

*O coraggioso Ulisse,
io farò che proponga
la tua casta consorte
gioco che a te fia gloria
e sicurezza e vittoria,*

ANTINOO

*Armem-nos de valor
i, abans que arribi Ulisse,
matem el seu fill Telemaco!*

ANFIMONO, PISANDRO, ANTINOO

*Sí! De grans amors
neixen grans odís!
Uns fereixen els cors
i els altres destrueixen imperis.*

(Aquí una àguila vola sobre el cap dels prínceps.)

EURIMACO

*Amics, el cel ens ha escoltat
ens envia una resposta!
El seu silenci és un bon auguri!
Mireu l'ocell
del gran Giove!
Prediu ruïna,
promet el càstig!
Honorable és el delicte
que el cel justifica!*

PISANDRO, ANFIMONO, ANTINOO

*Creiem en les amenaces
del cel enfadat,
que qui no té por del cel,
dobla el seu pecat!*

ANTINOO

*Abans que la reina
rebi el seu fill,
intentem estovar el seu cor
oferint-li presents,
ja que el dard d'Amor
té la punta daurada.*

ANFIMONO, PISANDRO, ANTINOO

*Amor és una harmonia
de cants i de sospirs,
però no es canta bé
si l'or no ressona:
no estima qui no dona.*

Bosquet. Minerva en la seva divina forma.

MINERVA

*Oh, valerós Ulisse!
Jo faré que la teva casta esposa
proposi un joc
que significarà per a tu
victòria i glòria,*

*e a' Proci morte.
Allor, che l'arco tuo ti giunge in mano
e strepitoso suon fiero t'invita.
Saetta pur, che la tua destra ardità
tutti conficcherà gli estinti al piano.
Io starò teco
e con celeste lampo
atterrerò l'umanità soggetta:
cadran vittime tutti alla vendetta,
ché i flagelli del Ciel non hanno scampo!*

(Reggia)

TELEMACO
*Del mio lungo viaggio
i torti errori
già vi narrai, regina.
Ora tacer non posso
Della veduta Greca,
La bellezza divina.
M'accolse Elena bella,
Io mirando stupii,
dentro a que' raggi immerso,
che di Paridi pieno
non fosse l'universo.
Alla figlia di Leda
un sol Paride,
dissi, è poca preda.
Povere fur le stragi,
furon lievi gli incendi
a tanto foco,
ché se non arde un mondo,
il resto è poco.
Io vidi in que' begli occhi
dell' incendio troiano
le nascenti scintille,
le bambine faville.
E ben prima potea
astrologo amoroso
da quei giri di foco,
profetar fiamme
e indovinar ardori
da incenerir città
non men che cori.
Paride, è ver, morì,
Paride ancor gioì.
Con la vita pagar
convenne l'onta,
ma così gran piacere
una morte non sconta.*

PENELOPE
*Beltà troppo funesta,
ardor iniquo,
di rimembranze indegno,*

i als prínceps pretendents durà la mort.
Quan agafis el teu arc,
sentiràs l'estrèpit d'un tro.
Dispararàs la sageta, i per la teva destra audaç
cauran tots els teus enemics.
Jo seré al teu costat
i amb un celestial llampec
aterraré la humanitat:
tots cauran víctimes de la teva venjança,
perquè ningú no escapa del flagell diví.

(Palau)

TELEMACO
Ja us he explicat els detalls
els esdeveniments
del meu llarg viatge, reina.
Ara voldria parlar-vos
de la bellesa sense igual
de la divina grega.
Em va rebre la bella Helena.
I en veure-la vaig quedar meravellat
davant d'aquells immensos ulls.
En mirar-la vaig desitjar
que molts altres Paris
omplissin l'univers.
Perquè la filla de Leda,
és poca presa per a un únic Paris.
Pocs van ser els incendis
per a tant de foc,
car si no va cremar
el món sencer,
la resta fou poca cosa.
Jo vaig veure
en aquells ulls formosos
les primeres guspies
de l'incendi troià.
I fou ben fàcil,
per un astròleg amorós
profetitzar que les flames
d'aquella mirada
encendrien ciutats
a més a més de cors.
Paris morí, certament,
però no sense haver abraçat
el plaer suprem.
Amb la vida pagà
la seva infàmia,
però la mort no va destruir
el plaer que conegué.

PENELOPE
Aquella bellesa massa funesta,
i el seu ardor inic,
no són dignes de ser recordats.

*disseminò lo sdegno
non tra' fiori d'un volto,
ma tra' strisci d'un angue,
ché mostro è quell'amor
che nuota in sangue.
Memoria così trista
disperda pur l'oblio.
Vaneggia la tua mente,
folleggia il tuo desio.*

Antinoo, Eumete, Iro, Ulisse, Penelope.

ANTINOO
*Sempre, villano Eumete,
sempre, sempre t'ingegni
di perturbar la pace,
d'intorbidir la gioia,
oggetto di dolore,
ritrovator di noia:
hai qui condotto
un infesto mendico,
un noioso importuno,
che con sue voglie ingorde
non farà che guastar
le menti liete!*

EUMETE
*L'ha condotto fortuna
alle case d'Ulisse,
ove pietà s'aduna.*

ANTINOO
*Rimanga ei teco
a custodir la gregge,
e qui non venga,
dove civile nobiltà
comanda e regge.*

EUMETE
*Civile nobiltà non è crudele,
né puote anima grande
sdegnar pietà che nasce
de' regi tra le fasce.*

ANTINOO
*Arrogante plebeo,
insegnar opre eccelse,
a te, vil uom, non tocca,
né dee parlar di re
villana bocca!
E tu, povero indegno,
fuggi da questo regno!*

IRO
Partiti, movi il piè:

No fou la bellesa d'un rostre
sinó la maldat d'una serp
qui escampà tant d'odi.
Quin monstre és aquest Amor
que es banya en sang.
Tan trist record
és dissipar fins i tot l'oblit.
La teva ment desvaria,
enfollida pel desig.

Antinoo, Eumete, Iro, Ulisse, Penelope.

ANTINOO
Sempre, vil Eumete,
sempre te les enginyes
per pertorbar la pau,
per enfangar l'alegria,
ets causa de dolor,
portador d'avorriment:
aquí has dut
un infecte captaire,
un pidolaire inoportú,
que amb els seus desitjos cobdiciosos
només farà destorbar
els esperits serens!

EUMETE
La fortuna l'ha portat
fins a la casa d'Ulisse,
on regna la noblesa.

ANTINOO
Endu-te'l amb tu
per guardar el ramat,
i que no vingui aquí,
on l'elegant noblesa
mana i regna.

EUMETE
L'elegant noblesa no és cruel,
ni una gran ànima
pot menysprear la pietat que neix
dels ceptres reials.

ANTINOO
Plebeu arrogant,
ensenyar-nos nobles sentiments,
a tu, home vil, no et pertoca,
ni tampoc has de parlar de reis
boca maleducada!
I tu, pobre miserable,
ves-te'n d'aquest regne!

IRO
Marxa, mou els peus:

*se sei qui, qui
per mangiar,
son pria di te!*

ULISSE

*Uomo di grosso taglio,
di larga prospettiva,
benché canuto
ed invecchiato io sia,
non è vile però l'anima mia.
Se tanto mi concede
l'alta bontà regale,
trarrò il corpaccio tuo
sotto il mio piede,
mostruoso animale!*

IRO

*E che sì, e che sì,
rimbambito guerriero,
vecchio importuno.
E che sì che ti strappo
i peli della barba ad uno ad uno!*

ULISSE

*Voglio perder la vita,
se di forza e di vaglia
io non ti vinco or or,
sacco di paglia!*

ANTINOO

*Vediam, regina,
in questa bella coppia
d'una lotta di braccia
stravagante duello.*

PENELOPE

*Il campo io t'assicuro,
pellegrin sconosciuto.*

IRO

*Anch'io ti do franchigia,
combattitor barbuto.*

ULISSE

*La gran disfida accetto,
cavaliere panciuto!*

IRO

*(che fa alla lotta)
Sù dunque! Sù, sù!
Alla zuffa, alla lotta, sù, sù!*

(segue la lotta)

Son vinto, ohimé!

si has vingut aquí
per menjar,
em toca a mi abans que a tu!

ULISSE

Soc home de gran talla,
i força corpulent,
malgrat que ja tinc els cabells grisos
i tinc ja una edat,
però no soc cap covard.
Si m'ho concedeix
la vènia reial,
et donaré una tanda
de puntades de peu,
animal monstruós!

IRO

I tant que sí,
guerrer decrèpit,
vell importú.
I veuràs com t'arrenco
els pèls de la barba un per un!

ULISSE

Que em mori
si en força i valor
no et guanyo ara mateix,
sac de palla!

ANTINOO

Reina, ara veurem
entre aquests dos homes
una lluita cos a cos
en un duel extravagant.

PENELOPE

Tens el meu permís,
pelegrí desconegut.

IRO

Jo també te'l concedeixo,
comtabent barbuto.

ULISSE

Accepto el duel,
cavaller panxarrut!

IRO

(que va a la lluita)
Som-hi doncs! Vinga!
A la baralla, a la lluita, endavant!

(segueix la lluita)

M'ha vençut, ai de mi!

ANTINOO

*Tu, vincitor, perdona
a chi si chiama vinto.
Iro, puoi ben mangiar,
ma non lottar.*

PENELOPE

*Valoroso mendico,
in corte resta
onorato e sicuro,
ché non è sempre vile
chi veste manto
povero ed oscuro.*

Pisandro, Anfinomo, Melanto, Antinoo, Eumete,
Iro, Ulisse, Penelope.

ANFINOMO

*Generosa regina,
Pisandro a te s'inchina,
e ciò che diede
larga e prodiga sorte dona a te,
Per te aduna sua novella fortuna.
Questa regal corona
che di comando è segno,
ti lascia in testimon del cuor che dona.
Dopo il dono del core
non ha dono maggiore.*

PISANDRO

*Se t'invaglia il desio
d'acceptar regni in dono,
ben so donar anch'io,
ed anch'io rege sono.
Queste pompose spoglie,
questi regali ammanti
confessano superbi
i miei ossequi
i tuoi canti.*

ANTINOO

*Il mio cor che t'adora
non ti vuol sua regina:
l'anima che s'inchina
ad adorarti,
deità vuoi chiamarti
e, come dea,
t'incensa coi sospiri,
fa vittime i desiri
e con quest'ori
t'offre voti ed onori.*

PENELOPE

*Non andran senza premio
opre cotanto eccelse,*

ANTINOO

Vencedor, perdona
el qui es declara vençut.
Iro, tu saps menjar bé,
però no pas lluitar.

PENELOPE

Valerós captaire,
queda't a la cort
honrat i segur,
perquè no sempre és vil
qui porta una capa
pobra i bruta.

*Pisandro, Anfinomo, Melanto, Antinoo, Eumete,
Iro, Ulisse, Penelope.*

ANFINOMO

Generosa reina,
Pisandro s'inclina davant teu,
i allò que obtingué
de la sort generosa i pròdiga, t'atorgo.
Com a prova del meu amor
aquesta corona reial t'ofereixo,
que és símbol del poder.
Després del do del cor
no posseeixo més gran
tesor que aquest.

PISANDRO

Si el desig us tempta
d'acceptar regnes com a regals,
jo també puc oferir-te'n,
perquè també soc rei.
Aquestes magnífiques joies,
aquests ornaments reials
són un homenatge
de qui es rendeix
als teus cants.

ANTINOO

El meu cor que t'adora
com a reina seva no et vol:
aquest que s'inclina davant teu
per adorar-te,
vol anomenar-te deessa
i, com a deessa,
t'ofereix pregàries,
vots i honors,
i desitja cobrir-te
d'incens i or.

PENELOPE

No restaran sense premi
 presents tan sublims,

*ché donna quando dona,
se non è prima accesa
allor s'accende,
e donna quando toglie,
se non è prima resa,
allor s'arrende.
Or t'affretta, Melanto,
e qui m'arrecà
l'arco del forte Ulisse
e la faretra.
E chi sarà di voi,
con l'arco poderoso
saettator più fiero,
avrà d'Ulisse
e la moglie e l'impero.*

TELEMACO

(fra sè)

*Ulisse, e dove sei,
che fai, ché non ripari
le tue perdite,
e in un gli affanni miei?*

ANFINOMO, PISANDRO, ANTINOO

*Lieta, lieta soave gloria!
Grata e dolce vittoria!
Cari pianti degli amanti,
cor fedele, costante sen
cangia il torbido in seren!*

PENELOPE

*Ecco l'arco d'Ulisse,
anzi l'arco d'Amor
che dee passarmi il cor.
Anfinomo, a te lo porgo:
chi fu il primo a donar
sia il primo a saettar.*

ANFINOMO

*Amor, se fosti arciero en saettarmi,
or dà forza a quest'armi,
ché vincendo dirò:
se un arco mi ferì,
un arco mi sanò.*

(si prova di caricar l'arco e non può)

*Il braccio non vi giunge,
il polso non v'arriva,
ceda la vinta forza,
col non poter
anche il desio s'ammorza.*

PISANDRO

*Amor, picciolo nume,
non sa di saettar:*

quan una dona rep tals dons,
si no es commou abans,
s'inflama després,
i dona tot el que té.
Si no es lliura primer,
després es rendeix.
Afanya't, Melanto,
i porta'm aquí
l'arc del fort Ulisse
i el buirac.
Qui de vosaltres,
pugui tensar el poderós arc,
i demostrar ser l'arquer més digne,
tindrà d'Ulisse
i la dona i l'imperi.

TELEMACO

(a part)

Ulisse, on ets?
què fas que no evites
la teva perdició,
i el meu patiment?

ANFINOMO, PISANO, ANTINOO

*Dia de glòria i felicitat!
Victòria grata i dolça!
Estimades llàgrimes dels amants,
cor fidel i una ànima constant
transforma la tristesa en serenor!*

PENELOPE

Aquest és l'arc d'Ulisse,
més ben dit, l'arc d'Amor
que ha de travessar el meu cor.
Anfinomo, te l'ofereixo:
que el primer a donar
sigui el primer a disparar.

ANFINOMO

Amor, si el teu arc em va ferir,
dona força a aquesta arma,
perquè sigui vencedor i pugui dir:
si un arc em va ferir,
un arc em va curar.

(intenta carregar l'arc i no pot)

El meu braç no arriba,
no tinc bon pols,
les forces m'abandonen,
i en no poder
el meu desig s'esvaeix.

PISANDRO

Amor, petit déu,
no sap usar les armes:

*se trafigge i mortali,
son le saette sue sguardi
e non strali,
ch'a nume pargoletto
negano d'obbedir
l'arme di Marte.
Tu, fiero Dio,
le mie vittorie affretta:
il trionfo di Marte
e te s'aspetta.*

(qui finge di caricar l'arco e non può)

*Come intrattabile,
come indomabile
l'arco si fa!
Quel petto frigido,
protervo e rigido,
per me sarà.*

ANTINOO

*Ceda Marte ed Amore
ove impera beltà.
Chi non vince in onor,
non vincerà.
Penelope,
m'accingo in virtù
del tuo bello all'alta prova.*

(s'affatica a caricar l'arco e non può)

*Virtù, valor non giova.
Forse forza d'incanto
contende il dolce vanto!
Ah, ch'egli è vero
ch'ogni cosa fedele
ad Ulisse si rende,
e sin l'arco d'Ulisse,
Ulisse attende!*

PENELOPE

*Son vani, oscuri pregi
i titoli de' regi,
senza valor.
Il sangue,
ornamento regale,
illustri scettri a sostenere non vale.
Chi simile ad Ulisse
virtute non possiede,
de' tesori d'Ulisse
è indegno erede.*

ULISSE

*Gioventute superba
sempre valor non serba,*

si fereix els mortals,
ho fa amb la mirada
no pas amb fletxes,
ja que les armes de Mart
es neguen a obeir
a un déu que encara és infant.
A tu em dirigeixo, déu de la guerra,
inspira'm en la victòria:
el triomf de Mart
és a les teves mans.

(fa veure que carrega l'arc i no pot)

Que intractable,
que indomable
és aquest arc!
El pit frígid de Penelope,
seguirà inaccessible
i tancat per a mi.

ANTINOO

Renunciïn Mart i Amor
allà on regna la bellesa.
Qui no venç amb honor,
no ha de vèncer mai.
Penelope,
en virtut de la teva bellesa
em sotmeto a la prova.

(lluita per carregar l'arc i no pot)

Virtut i valor són inútils.
Potser un encanteri
m'impedeix la victòria!
Ah, que és veritat
aquí tot roman fidel
a Ulisse,
fins i tot l'arc d'Ulisse
n'espera el retorn!

PENELOPE

Inútils virtuts,
vanes i obscures
són els títols reials,
la sang,
ornament reial,
no basta per sostenir un il·lustre ceptre.
Qui no posseeix
les virtuts d'Ulisse,
no és digne hereu
dels seus tresors.

ULISSE

Igual com l'altiva joventut
no sempre té coratge,

*come vecchiezza umile
ad ognor non è vile.
Regina, in queste membra
tengo un alma sì ardita
ch'alla prova m'invita.
Il giusto non eccedo:
rinunzio il premio,
e la fatica io chiedo.*

PENELOPE
*Concedasi al mendico
la prova faticosa.
Contesa gloriosa,
contro petti virili
un fianco antico,
che tra rossori in volti
darà il foco d'amor
vergogna ai volti!*

ULISSE
*Questa mia destra umile
s'arma a tuo conto, o Cielo!
Le vittorie apprestate,
o sommi dèi,
s'a voi son cari i sacrifici miei!*

(Si carica l'arco. Qui tuona)

CORO
*Meraviglie, stupori!
Prodigi estremi!*

Apparisce Minerva in macchina.

ULISSE
*Giove nel suo tuonar,
grida vendetta!
Così l'arco saetta!
Minerva!
Altri rincora,
altri avvilisce.
Così l'arco ferisce!
Alle morti, alle stragi,
alle ruine, alle ruine!*

ATTO III

IRO
*O dolor! O martir!
Che l'alma attrista!
O mesta rimembranza
di dolorosa vista!
Io vidi i Proci estinti,
i Proci furo uccisi.*

*l'humil vellesa
no és sempre vil.
Reina, aquest cos conté
una ànima tan agosarada
que m'incita a acceptar el repte.
Però no voldria excedir-me:
renuncio al premi,
però demano entrar en la justa.*

PENELOPE
*Concediu al captaire
la dura prova!
Gloriós combat,
que enfronta joves pits
contra un cos vell,
el rostre del qual, vermell per l'esforç,
farà enrojolar de vergonya
els rostres dels pretendents!*

ULISSE
*La meva humil destra
s'arma per la teva causa, oh cel!
Disposeu la victòria,
déus supremes,
si el meu sacrifici us és grat!*

(l'arc està carregat. Aquí trona)

COR
*Sorpresa, estupor!
Prodigi extrem!*

Apareix Minerva dalt d'un carro.

ULISSE
*Giove amb el seu tro,
cria venjança!
Així dispara l'arc!
Minerva!
A uns conforta,
i a d'altres humilia.
Així fereix l'arc!
Mort, destrucció,
ruïna, ruïna!*

ACTE III

IRO
*Oh dolor! Oh martiri
que entristeix l'ànima!
Oh trist record,
penosa visió!
Tots els pretendents de Penelope
han estat aniquilats!*

*Ah! Ah, ch'io perdei le delizie
del ventre e della gola!
Chi soccorre il digiun,
chi lo consola?
Oh flebile parola!
I Proci, Iro, perdesti,
i Proci, i padri tuoi!
Sporga pur quante vuoi
lagrime amare e meste,
ché padre è chi ti ciba e chi ti veste.
Chi più della tua fame
satollerà le brame?
Non troverai, no, no,
non troverai chi goda
empir del vasto ventre,
l'affamate caverne!
Non troverai, no, no,
chi rida del ghiotto trionfar
Della tua gola!
Chi soccorre il digiun?
Coraggioso mio core,
mio core coraggioso,
Vinci il dolore!
E pria ch'alla fame nemica
egli soccomba,
vada il mio corpo
a disfamar la tomba.*

EUMETE

*Forza d'occulto affetto
raddolcisce il tuo petto.
Chi con un arco solo,
isconosciuto, diede
a cento morti il duolo,
quel forte, quel robusto,
che domò l'arco
e fe' volar gli strali,
colui che i Proci
insidiosi e felli
valoroso trafisse,
rallegrati, regina,
egli era Ulisse!*

PENELOPE

*Sei buon pastore, Eumete,
se persuaso credi
contro quello che vedi.*

EUMETE

*Il canuto, l'antico,
il povero, il mendico,
che co' Proci superbi
coraggioso attaccò
mortalis risse,
rallegrati, regina,
egli era Ulisse!*

Amb ells desapareixen per a mi
els plaers del paladar.
Qui ajuda el famèlic,
qui el consola?
Tristes paraules!
Iro, has perdut els prínceps,
els teus pares!
Deixa vessar, incontenibles
llàgrimes tristes i amargues,
que un pare és qui t'alimenta i et vesteix.
Qui més que la teva gana
en satisfarà les demandes?
No trobaràs, no, no,
no trobaràs ningú que gaudeixi
omplint el teu vast ventre,
i la teva insaciable fam!
No trobaràs, no, no,
qui gaudeixi de la voracitat
de la teva gola!
Qui socorre l'afamat?
Valor cor meu,
valent cor meu,
venç el dolor!
I abans de sucumbir
sota la fam enemiga
anirà el meu cos
a satisfer la fam de la tomba.

EUMETE

*Potser una afecte ocult
ha suavitzat el teu pit.
El desconegut que
només amb un arc
donà mort a cent homes,
l'home fort i robust,
que domesticà l'arc
i va fer volar les fletxes,
aquell qui occí els pretendents
insidiosos i traïdors,
potser era,
alegra't, oh reina,
era Ulisse!*

PENELOPE

*Ets un bon pastor, Eumete,
i els teus ulls creuen veure
allò que el teu cor desitja.*

EUMETE

*El vell canós,
el pobre, el captaire,
que els arrogants pretendents
atacà amb coratge
arriscant la seva vida
alegra't, oh reina,
era Ulisse!*

PENELOPE

*Credulo è il volgo e sciocco,
è la tromba mendace
della fama fallace.*

EUMETE

*Ulisse, Ulisse io vidi, sì, sì!
Ulisse è vivo, è qui!*

PENELOPE

*Relatore importuno,
consolator nocivo!*

EUMETE

*Dico che Ulisse è qui.
Io stesso il vidi, e 'l so.
Non contenda il tuo "no"
con il mio "sì":
Ulisse è vivo, è qui.*

PENELOPE

*Io non contendo teco
perché sei stolto e cieco.*

TELEMACO

*È saggio, Eumete, è saggio!
È ver quel ch'ei racconta.
Ulisse, a te consorte ed a me padre,
ha tutte uccise le nemiche squadre.
Vuole così Minerva,
per ingannar con le sembianze finte
gl'inimici d'Ulisse.*

PENELOPE

*Non han tanto pensiero
gli dèi, lassù nel Cielo,
delle cose mortali.
Lasciano ch'arda il foco
e agghiacci il gelo:
figlian le cause
lor piaceri e mali.*

TELEMACO

Togliti in pace il nero.

EUMETE

Io lo dirò, ti seguirò.

(Marittima)

MINERVA

*Fiamma è l'ira, o gran dea,
foco è lo sdegno!*

PENELOPE

*Crèdula és la plebs, i ximple,
i es deixa arrossegar
pels rumors sense fonament.*

EUMETE

*Ulisse, vaig veure Ulisse, t'ho prometo!
L'Ulisse és viu, és aquí!*

PENELOPE

*Missatger inoportú,
consolador funest!*

EUMETE

*Jo dic que Ulisse és aquí.
Jo mateix el vaig veure i ho sé.
Que el vostre "no" no s'enfronti
amb el meu "sí":
Ulisse és viu, i és aquí.*

PENELOPE

*No discutiré amb tu
perquè ets insensat i cec.*

TELEMACO

*És savi, Eumete, és savi!
És cert el que diu.
Ulisse, el teu espòs i el meu pare,
ha matat tots els nostres enemics.
Ha estat voluntat de Minerva,
enganyar amb aparences falses
els enemics d'Ulisse.*

PENELOPE

*No es preocupen gaire
els déus, dalt del cel,
dels assumptes dels mortals.
Deixen que el foc cremi
i que el glaç tot ho congeli:
i ens causen capritxosament
alegries i penes.*

TELEMACO

Pots alleujar el teu dol.

EUMETE

Jo et seguiré.

(Paisatge marítim)

MINERVA

*La flama és ira, oh gran deessa,
el foc és desdeny!*

*Noi sdegnose ed irate,
incenerito abbiam di Troia il regno.
Offese da un troian, ma vendicate!
Il più forte fra Greci
ancor contende col destin:
Ulisse addolorato.*

Giunone, Giove, Nettuno, Minerva, Coro di Celesti
e Coro marittimo.

MINERVA

*Gran Giove, alma de' dèi,
Dio delle menti, mente dell'universo,
tu che 'l tutto governi e tutto sei,
inchina le tue grazie a' prieghi miei.
Ulisse troppo errò,
troppo, ah, troppo soffrì!
Tornalo in pace un dì:
fu divin il voler che lo destò.*

GIOVE

*Per me non avrò mai
vòta preghiera Giuno,
ma placar pria conviensi,
lo sdegnato Nettuno.
Odimi, odimi, o Dio del mar!
Fu scritto qui, dove il destin s'accoglie,
dell'eccidio troiano fatal punto.
Or ch'al suo fine il destinato è giunto,
sdegno otioso un gentil petto invoglia.
Fu ministro del fato Ulisse il forte:
soffrì, vinse, pugnò, campion celeste.
Per lui, mentre di cenere si veste,
cittadina di Troia errò la morte.
Nettun, pace, o Nettun!
Nettun, perdona il suo duolo,
il suo duolo, al mortal
ch'afflito il rese.
Ecco scrive il destin le sue difese,
non è colpa dell'uom se il Cielo tuona.*

NETTUNO

*Se ben quest'onde frigide,
son ben quest'onde gelide,
mai sentono l'ardor di tua pietà.
Nei fondi algosi ed infimi,
nei cupi acquosi termini,
il decreto di Giove anco si sa.
Contro i Feaci arditi e temerari,
mio sdegno si sfogò;
pagò il delitto pessimo
la nave che restò.
Viva, viva felice pur,
viva Ulisse sicur!*

Nosaltres, indignades i irades,
vam destruir el regne de Troia.
Ofeses per un troià, però venjades!
El més valent dels grecs
s'enfronta amb el seu destí,
l'infortunat Ulisse.

*Giunone (Juno), Giove, Nettuno, Minerva, cor
celestial i cor marítim.*

MINERVA

Gran Giove, ànima dels déus,
déu de les ments, ment de l'univers,
tu que ho governes tot i ets tot,
escolta clement els meus prec.
Ulisse va errar durant molt de temps,
però va sofrir molt també!
Retorna-li la pau:
era diví el poder que l'incità.

GIOVE

Per a mi no són vans
els prec de Giuno,
però abans cal apaivagar
l'irat Nettuno.
Escolta'm, escolta'm, déu del mar!
Va ser escrit aquí, on neix el destí,
l'extermini de Troia.
Ara que s'ha acomplert el seu destí,
allunya tota rancúnia del teu cor.
El valent Ulisse fou instrument del destí:
sofrí, guanyà, lluità,
mentre Troia es cobria de cendres,
també sobre ell planà la mort,
Nettuno, pau, oh Nettuno!
Nettuno, perdona la falta,
perdona aquest mortal
que et mostra el seu dolor.
Això escriu el destí en defensa seva:
no són culpa de l'home els actes divins.

NETTUNO

Si bé aquestes onades són fredes,
aquestes onades són gèlides,
senten el foc de la teva pietat.
Als abismes marins
per més recòndits i obscurs que siguin,
ja es coneix el decret de Giove.
Sobre el temeraris feacis,
la meva còlera es descarregà;
i en pagà el terrible delictes
el vaixell que en pedra es convertí.
Que visqui feliç per sempre Ulisse,
que visqui en pau!

CORO DI CELESTI

*Giove amoroso,
fa il Ciel pietoso
nel perdonar.*

CORO MARITTIMO

*Benché abbia il gelo,
non men del Cielo
pietoso è il mar.*

I DUE CORI

*Prega, mortal, deh, prega,
ché sdegnato e pregato,
un Dio si piega.*

(Reggia)

ERICLEA

*Ericlea, che vuoi far?
Vuoi tacer o parlar?
Se parli tu consoli,
obbedisci se taci:
sei tenuta a servir,
obbligata ad amar.
Vuoi tacer o parlar?
Ma ceda all'obbedienza la pietà:
non si dee sempre dir ciò che si sa.
Medicar chi languisce, oh, che diletto!
Ma che ingiurie e dispetto
scoprir l'altrui pensier!
Bella cosa talvolta è un bel tacer.
È verità crudele
il potere con parole
consolare chi si duole e non lo far;
ma del pentirsi alfin
assai lunge è il tacer più che 'l parlar.
Bel segreto taciuto tosto scoprir si può,
una sol volta detto celarlo non potrò.
Ericlea, che farai?
Tacerai, tu?
Insomma, un bel tacer
mai scritto fu.*

Penelope, Telemaco, Eumete, Ericlea.

PENELOPE

*Ogni vostra ragion sen porta 'l vento.
Non ponno i nostri sogni
consolar le vigilie
dell'anima smarrita.
Le favole fan riso e non dan vita.*

TELEMACO

Troppo incredula!

COR CELESTIAL

*Giove amorós,
fa el cel pietós
en perdonar.*

COR MARÍTIM

*Malgrat que hi hagi gel a les seves aigües,
no menys que el cel,
pietós és el mar.*

ELS DOS CORS

*Doneu gràcies mortals,
perquè malgrat ofès,
un déu és procliu a perdonar.*

(Palau)

ERICLEA

*Ericlea, què vols fer?
Vols callar o parlar?
Si parles consolaràs,
si calles, obeiràs.
Estàs obligada a servir,
obligada a estimar.
Vols callar o parlaràs?
Però que la pietat cedeixi davant l'obediència:
no sempre s'ha dir el que se sap.
Alleujar aquell que pateix, oh, quina joia!
Però seria un deshonor
revelar els secrets dels altres!
De vegades el silenci és una cosa bonica.
És veritat cruel
el poder de les paraules,
consolar els que s'affligeixen i no volen fer-ho;
però de penedir-se per fi
és més llarg el silenci que el parlar.
Un secret bé que es pot descobrir,
però un cop revelat ja no es pot ocultar més.
Ericlea, què faràs?
Callaràs?
De fet, un silenci absolut
ningú me l'ha imposat.*

Penelope, Telemaco, Eumete, Ericlea.

PENELOPE

*Totes les vostres raons se les enduu el vent.
No poden els nostres somnis
consolar el sofriment
d'una ànima perduda.
Les faules ens distreuen
però no ens donen vida.*

TELEMACO

Ets massa incrèdula!

EUMETE
Incredula troppo!

TELEMACO
Troppo ostinata!

EUMETE
Ostinata troppo!

TELEMACO
E più di vero.

EUMETE
*Di vero è più
che'l vecchio arciero Ulisse fu.*

TELEMACO
*Eccolo, che sen vene
e la sua forma tiene.*

EUMETE
Ulisse, egli è!

TELEMACO
Eccolo affè!

(Sopraggiunge Ulisse in sua forma, e detti)

ULISSE
*O delle mie fatiche
meta dolce e soave,
porto caro, amoroso
dove corro al riposo!*

PENELOPE
*Fermati, cavaliere,
incantator o mago,
di tue finte mutanze
io non m'appago!*

ULISSE
*Così del tuo consorte,
così, dunque, t'appressi
a' lungamente sospirati amplessi?*

PENELOPE
*Consorte io sono,
ma del perduto Ulisse.
Né incantesmi o magie
perturberan la fé, le voglie mie.*

ULISSE
*In onor de' tuoi rai
l'eternità sprezzai;
volontario cangiando e stato e sorte,
per serbarmi fedel son giunto a morte.*

EUMETE
Excessivament incrèdula!

TELEMACO
Massa obstinada!

EUMETE
Excessivament obstinada!

TELEMACO
És ben cert.

EUMETE
És molt cert
que el vell arquer era Ulisse.

TELEMACO
Mireu, per allí ve
amb el seu veritable aspecte.

EUMETE
És ell! Ulisse!

TELEMACO
És ell sens dubte!

(*Ulisse apareix en la seva veritable forma*)

ULISSE
Oh dels meus afanys
dolç i suau final,
estimat i amorós port
cap a tu corro a descansar!

PENELOPE
Atura't, cavaller,
fetiller o bruixot,
dels teus canvis enganyosos
no me'n refio!

ULISSE
Reps així el teu espòs,
de qui tant de temps has sospirat
les esperades abraçades?

PENELOPE
Només soc esposa,
del desaparegut Ulisse.
Cap encanteri trencarà
la meva fidelitat, els meus desitjos.

ULISSE
En honor de la teva bellesa
vaig rebutjar la immortalitat;
canviant de sort i d'aparença,
per ser-te fidel, segueixo essent mortal.

PENELOPE

*Quel valor che ti rese
ad Ulisse simile,
care mi fa le stragi
degli amanti malvagi.
Questo di tua bugia
il dolce frutto sia.*

ULISSE

*Quell'Ulisse son io,
delle ceneri avanzo.
Residuo delle morti;
degli adulteri e ladri
fiero castigatore
e non seguace.*

PENELOPE

*Non sei tu il primo indegno
che, con nome mentito
tentasse di trovar
comando o regno.*

ERICLEA

*Or di parlar è tempo!
È questo Ulisse,
casta e gran donna.
Io lo conobbi all'ora
che, nudo, al bagno venne,
ove scopersi del feroce cinghiale,
l'onorato segnale.
Ben ti chieggo perdon,
se troppo tacqui
loquace, femminil, garrula lingua.
Per comando d'Ulisse,
con fatica lo tacque,
e non lo disse.*

PENELOPE

*(fra sé)
Creder ciò ch'è desio
m'insegna amore,
serbar costante il sen
comanda onore.
Dubbio pensier, che fai?
La fé negata ai prieghi
del buon custode Eumete,
di Telemaco il figlio,
alla vecchia nutrice anco si nieghi,
ché il mio pudico letto
sol d'Ulisse è ricetto!*

ULISSE

*Del tuo casto pensiero
io so il costume.
So ch'il letto pudico,*

PENELOPE

*El valor que et fa
semblant a Ulisse,
em fa recordar la massacre
dels pèrfids amants.
Que això sigui el dolç fruit
de les teves mentides.*

ULISSE

*Jo soc aquell Ulisse,
que ressorgeix de les cendres.
Indultat per la mort:
dels adúlter i dels lladres
ferotge punidor
i no pas seqüaç.*

PENELOPE

*No ets el primer indigne
que, amb nom fals
va intentar usurpar
el poder del regne.*

ERICLEA

*Ha arribat el moment de parlar!
Aquest home és Ulisse,
pura i casta senyora.
El vaig reconèixer
quan nu, va entrar al bany
on vaig descobrir del senglar ferotge
l'honrosa cicatriu.
Et demano humilment perdó
si la meua loquaç llengua femenina
ha callat massa temps.
Per ordre d'Ulisse,
vaig guardar silenci,
i no ho vaig dir.*

PENELOPE

*(a part)
L'amor em mou
a creure en allò que desitjo,
però l'honor
em dicta de mantenir-me fidel.
Què he de fer davant el dubte?
Si no vaig escoltar els consells
del bon pastor Eumete
ni del meu fill Telemaco,
he de negar també el que em diu la vella dida?
En el meu cast llit
només Ulisse hi és rebut!*

ULISSE

*Jo conec el fons
dels teus castos pensaments.
Sé que cap altre, excepte Ulisse*

*che tranne Ulisse solo altro non vide.
Ogni notte da te s'adorna e copre
con un serico drappo,
di tua mano contesto,
in cui si vede
col virginal suo coro,
Diana effigiata.
M'accompagnò mai sempre
memoria così grata.*

PENELOPE

*Or sì ti riconosco,
or sì ti credo,
antico possessore
del combattuto core!
Onestà mi perdoni!
Dono tutto ad amor
le sue ragioni!*

ULISSE

*Sciogli la lingua, deh, sciogli
per allegrezza i nodi!
Sciogli un sospir,
un "ohimé",
la voce snodi!*

PENELOPE

*Illustratevi, o Cieli,
rinfioratevi, o prati!
Aure, gioite!
Gli augelletti cantando,
i rivi mormorando
or si rallegriano!
Quell'erbe verdeggianti,
quell'onde sussurranti,
or si consolino!
Già ch'è sorta felice,
dal cenere troian,
la mia Fenice!*

ULISSE

Sospirato mio sole!

PENELOPE

Rinnovata mia luce!

ULISSE

Porto quieto e riposo!

PENELOPE

Bramato sì, ma caro!

ULISSE

Bramato sì, ma caro!

ha ocupat el tàlem.
Cada nit et cobreixes
amb un drap sedós,
teixit per tu mateixa,
en el qual apareix
juntament amb la seva cort virginal,
l'efígie de Diana.
Sempre m'ha acompanyat
aquest record tan grat.

PENELOPE

Ara sí que et reconec,
ara sí et crec,
tu ets l'antic propietari
del meu cor turmentat!
Perdona la meva fredor!
Però fou Amor
que m'aconsellà!

ULISSE

Expressa amb paraules
la teva alegria!
Deixa anar un sospir!
Que la teva felicitat
arribi a les meves orelles!

PENELOPE

Resplandiu, o cels,
floriu, prats!
Zèfirs, alegreu-vos!
Que els ocellets cantant,
els rius murmurant
celebrin ara la seva felicitat!
Que l'herba verda,
i les ones remoroses,
trobin consol
en aquest dia benaurat.
Feliç entre les cendres de Troia,
reneix el meu Fènix!

ULISSE

Sol meu tan adorat!

PENELOPE

Llum meva renovada!

ULISSE

Port tranquil i plàcid!

PENELOPE

Tan anhelat i adorat!

ULISSE

Tan desitjada com estimada!

PENELOPE
Per te gli andati affanni
A benedir imparo!

ULISSE
Non si rammenti
Più de' tormenti!
Tutto è piacere!

PENELOPE
Fuggan dai petti
dogliosi affetti!
Tutto è goder!

PENELOPE, ULISSE
Del piacer, del goder
venuto è il dì!
Sì, sì, vita!
Sì, sì, core, sì, sì!

FINE

PENELOPE
Per les penes passades
aprenc a beneir!

ULISSE
No pensem més
en els turments passats!
Tot és plaer!

PENELOPE
Fugin del pit
els records dolorosos!
Ara tot és goig!

PENELOPE, ULISSE
De la felicitat i del gaudi
ha arribat per fi el dia!
Sí, vida meva, sí!
Sí, cor meu, sí!

FI